

د ر آ ی ن ه ه ر

هنر در آینه پژوهش

آموزش هنر در دوره آموزش راهنمایی

اشاره

تجزیه و تحلیل کتاب‌های درسی هنر با روش پژوهشی مقبول گامی است در جهت شناخت بهتر و پی‌بردن به این نکته کلیدی که تأثیر این مواد مهم درسی در دانش‌آموزان چه بوده و آن‌ها را تاکنون در کدام پله قرار داده است. کار پژوهش با هدف کاربست یافته‌های پژوهشی و مبتنی بر روش علمی فرایند تأثیرگذار در ایجاد بینش و به‌دست دادن نگرش مطلوب است. لذا همکاران حوزه هنر ارتباط مداوم با یافته‌های پژوهشی حوزه هنر را می‌توانند به عنوان یکی از بایسته‌ها و ابزار آموزشی برای خود به حساب آورند. زیرا دستاوردهای آثار پژوهشی با این‌که در حوزه هنر به نسبت سایر حوزه‌ها کمتر بوده اما الهام‌بخش، اصلاح‌کننده و راهگشای نگاه تازه در کلاس و مدرسه به‌شمار می‌روند. با این مقدمه و با تأکید بر نگاه کاربردی، رشد آموزش هنر گزیده‌ای از دو پژوهش هنری را در این شماره به چاپ می‌رساند و در این جا نیز یادآور می‌شود که معلمان و مدرسان هنر به‌گزیده و چکیده‌ای از آثار پژوهشی انجام یافته خود را برای درج در فصل‌نامه رشد ارسال کنند.

کلیدواژه‌ها: پژوهش هنر، کتاب هنر دوره راهنمایی، آموزش هنر در دوره راهنمایی.

بررسی و تجزیه و تحلیل کتاب‌های هنر در دوره راهنمایی

این مطالعه به عنوان پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد آقای عباس تاجیک به راهنمایی دکتر محمد کاظم حسنونند در سال ۱۳۷۹ در دانشکده هنر، دانشگاه تربیت مدرس انجام گرفته است.

به نظر می‌رسد

دستاوردهای این پژوهش

می‌تواند به عنوان اصلی مهم در

بازبینی و اصلاحات کتاب‌های درسی

هنر مؤثر افتد و به همین دلیل اهتمام

برنامه‌ریزان درسی در گروه درس

هنر را به شکل جدی

می‌طلبند

نظام آموزشی و اهداف
آموزش هنر، به تدوین
برنامه مطابق با ویژگی
سنی دانش‌آموزان دوره
راهنمایی اقدام نمایند.

۲. شرایط اقلیمی و

تفاوت جنسیت افراد نمی‌تواند

دلیل مناسبی برای چاپ کتب هنر

متفاوت برای اقلیم‌ها و دختران و پسران گردد؛ ولی به

نظر می‌رسد برای آشنایی بیشتر و بهتر دانش‌آموزان با

هنرهای بومی و ویژگی‌های جنسیتی، ضمیمه‌ای براساس

اقلیم‌های مختلف و ویژه پسران و دختران چاپ و در

دسترس دانش‌آموزان قرار گیرد.

۳. مؤلفان کتب هنر به ویژگی‌های خلاقانه اهمیت

بیشتری داده و برنامه درسی را طوری سامان دهند تا در

دانش‌آموزان علاقه و انگیزه بیشتری برای ادامه فراگیری

در خارج از مدارس ایجاد کند.

دستاوردهای این مطالعه نشان می‌دهد که تألیف

کتاب‌های درس هنر باید با دیدی همه‌جانبه مورد توجه

قرار گیرد.

به نظر می‌رسد دستاوردهای این پژوهش می‌تواند به

عنوان اصلی مهم در بازبینی و اصلاحات کتاب‌های درسی

هنر مؤثر افتد و به همین دلیل اهتمام برنامه‌ریزان درسی

در گروه درس هنر را به شکل جدی می‌طلبند.

آموزش هنر در دوره راهنمایی

آموزش هنر در دوره راهنمایی عنوان پایان‌نامه دوره

کارشناسی ارشد خانم **مریم قورچیانی** است که در

سال ۱۳۷۴ به راهنمایی **جواد پویان** در دانشکده هنر

دانشگاه تربیت مدرس اجرا شده است. این پژوهش در

مناطق شهر تهران و با نظرخواهی از ۵۰ نفر از معلمان و

۳۵۰ نفر از دانش‌آموزان و بررسی نمونه کارهای هنری

آنان صورت گرفته است. علاوه بر این، پژوهش فوق در

۶ فصل تنظیم شده که در فصل اول به موضوعاتی چون:

اهم سوالات پژوهش

۱. آیا محتوای کتب

آموزشی هنر در دوره

راهنمایی موجب کشف و

پرورش استعداد و خلاقیت

دانش‌آموزان می‌شود؟

۲. آیا محتوای کتاب‌های هنر با

فاکتورهایی از قبیل سن، جنسیت و شرایط

اقلیمی هماهنگ است؟

۳. آیا در تألیف کتاب‌های هنر عواملی از قبیل: معلم

متخصص، فضای مناسب کلاس هنر، تعداد دانش‌آموزان،

سهولت تهیه وسایل و ابزار و سایر امکانات آموزشی مورد

توجه قرار گرفته است؟

۴. آیا برنامه درس هنر در دوره راهنمایی با اهداف

کلی آموزش و پرورش مطابقت دارد؟

۵. عوامل عقب‌ماندگی هنری در مدارس کدامند؟

در این مطالعه روش و ابزار گردآوری اطلاعات

به روش میدانی با انجام مصاحبه، نظرسنجی و توزیع

پرسش‌نامه بوده است.

نمونه آماری در مجموع ۴۳۴ دانش‌آموز، ۸۲ معلم و

۳۷ تن از نخبگان هنری و مدرسین باتجربه بوده‌اند. این

بررسی به این نتیجه رسیده است که برنامه درس هنر

در دوره راهنمایی، با توجه به شرایط واقعی و مؤلفه‌های

مهمی چون: معلم و مربی متخصص و مجرب در حد

نیاز، مکان و ساعت آموزش، ساختار متفاوت آموزش

هنر با سایر دروس، تأثیرات آموزشی هنر بر آموزش‌های

سایر دروس، دسترسی به ابزارهای ساده و یکسان هنری

برای تمام دانش‌آموزان و ارزشیابی درس هنر مستلزم

نگاه دوباره بوده و برنامه‌ریزان این حوزه تجدیدنظر در

مؤلفه‌های ذکر شده را در دستور کار قرار دهند.

محقق پیشنهادهای خود را برای رفع اشکالات برنامه

درسی هنر به شرح زیر ارائه داده است:

۱. برای تألیف کتب هنر گروه‌هایی از روان‌شناسان،

نخبگان هنری، معلمین با تجربه با توجه به اهداف کلی

ماهیت و مفهوم هنر، تربیت و استعداد هنری، لزوم توجه به خلاقیت، هنر و خلاقیت، تفاوت‌های فردی و جنسی پرداخته و در فصل دوم به محورهایی چون: اهداف کلی آموزش و پرورش در دوره راهنمایی، دوران بلوغ و نوجوانی (مرحله ماجراجویی)، تکوین نقاشی در مراحل رشد، و عوامل مؤثر در تدریس هنر در دوره راهنمایی اشاره دارد. در فصل سوم این پژوهش به نظرات مؤلفین درباره کتاب‌های هنر دوره راهنمایی، اهداف کلی و بنیادی درس هنر در مدارس، دلایل انتخاب هنرهای تجسمی و خوش‌نویسی، میزان توجه به تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی، فردی و جنسی در برنامه‌های هنر پرداخته شده است. تجزیه و تحلیل کتاب‌های هنر راهنمایی از زاویه طراحی از حجم، طراحی از انسان، طراحی از جانوران، طراحی و نقاشی از طبیعت، هندسه مناظر و مریا (پرسپکتیو)، ترکیب‌بندی و کمپوزیسیون، معماری، خلاقیت‌های دانش‌آموزان، توجه به هنرهای اصیل ایرانی و هنر معاصر، رنگ‌شناسی، پوسترسازی و گرافیک، بافت، نور و سایه روشن، خوش‌نویسی، لزوم آموزش خوش‌نویسی، ارتباط خط و نقاشی (نقاشی خط)، شیوه‌های آموزش خط نستعلیق از موضوعات دیگر مورد بررسی این تحقیق بوده و در ادامه به مقایسه کتاب‌های آموزشی هنر در قبل از انقلاب و بعد از آن نیز پرداخته شده است.

و بر این اساس، نتایج و پیشنهادهای زیر را ارائه کرده است:

۱ برنامه‌ریزی درسی، مواد آموزشی و کمک‌آموزشی، مدیریت و فضای آموزشی و نگرش خانواده‌ها نسبت به تحصیل فرزندان از عوامل مؤثر در تدریس هنر محسوب می‌شود.

۲ سوق دادن نوجوانان به سوی داستان‌نویسی، نقاشی، شعر و فعالیت‌های هنری و ادبی کمک خوبی برای رشد عواطف و تخیلات آن‌هاست.

۳ با دانستن اهمیت زنگ هنر برای نوجوانان، وظیفهٔ معلمان و مسئولان مدارس سنگین‌تر می‌شود.

۴ وجود حداقل امکانات در بیشتر مدارس، فضای نامناسب، ساعات کم آموزشی از مواردی هستند که هر معلم و هر مسئول مدرسه‌ای با آن مواجه است. به همین دلیل معلم باید گوشه و کنار محیط خود را بشناسد و به موقع با تمرین مناسب از آن استفاده کند. زنگ هنر الزاماً نباید فقط در کلاس یا آتلیهٔ مخصوصی سپری شود. شاید حتی گوشهٔ حیاط مدرسه بسیار مفیدتر و آموزنده‌تر باشد. ۵ تقسیم و تقلیل دانش‌آموزان به گروه‌های مختلف (مثل خط، نقاشی، سرود، داستان‌نویسی، نمایش و...) باعث استفادهٔ مناسب از وقت دانش‌آموز و نیروی معلم می‌شود.

۶ فراهم آوردن امکانات بیرون از مدرسه جهت آشنایی با تاریخ هنر و مسائل جاری هنری، دیدی جدید نسبت به هنر و مسائل قدیم و جدید به او می‌دهد. در اختیار قراردادن مجلات و کتب هنری مناسب سن دانش‌آموزان در کتابخانه‌ها، در دسترس قرار دادن به موقع سایر منابع آموزشی و پژوهشی هنر، اهمیت زنگ هنر را برای دانش‌آموزان نشان می‌دهد.

۷ تقسیم کردن کتاب به دو بخش مبتدی و پیشرفته، معلم را در امر آموزش یاری می‌رساند و از تکرار حرف‌ها و تمرین‌ها برای گروه دوم جلوگیری می‌کند.

۸ معلم هنر اگر خود هنرمند باشد، هنر تدریس را بداند و هنر معلمی را بشناسد، می‌تواند فضای آموزشی مناسبی به وجود آورد. معلم هنر باید بتواند در دانش‌آموزان انگیزه ایجاد کند.

ملاحظه می‌شود هر کدام از نتایج و پیشنهادهای این پژوهش می‌تواند آغازکنندهٔ حرکتی تازه برای رسیدن به تدریسی پویا و اثرآفرین در کلاس هنر باشد؛ زیرا بسیاری از این موارد یا هم‌اکنون مورد اهتمام دبیران هنر بوده و یا این‌که زمینه و توان انجام آن‌ها برای همکاران فرهنگی حوزهٔ هنر مهیا و میسر است. امید آن‌که در پیوند هنر و پژوهش، افق‌های تازه‌ای برای کشف لذت‌های هنری به‌دست آید.